

Asia: VN/10556/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että yleistuesta annetun hallituksen esityksen tavoite yksinkertaistaa sosiaaliturvaa on perusteltu ja kannatettava. Huomioitavaa kuitenkin on, että esitykseen sisältyy useita lakimuutoksia, joiden kokonaisvaikutuksia on haasteellista arvioida. Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että kaikilla esityksessä ehdotetuilla toimenpiteillä tulisi välttää byrokratian lisääntymistä.

Hyvinvointialue toteaa, että yleistukea koskevan hallituksen esityksen kanssa saman aikaisesti on tehty ja tehdään mittavia palvelujärjestelmän ja sosiaaliturvan uudistuskokonaisuuksia, joista osa on ristiriidassa nyt esitetyn yleistuen ja sen myöntämiseen liittyvien toimintakäytäntöjen kanssa. Myös useiden eri lainsäädäntömuutosten yhteisvaikutus yksittäisiin asiakkaisiin on vielä vaikeasti arvioitavissa. Vaikutukset voivat kohdistua haitallisesti samoihin henkilöihin ja olla yksilön kannalta merkittävä.

Yleistuesta säädettäessä tulisi ottaa huomioon lainsäädäntö- ja palvelujärjestelmä uudistusten päällekkäisyydet ja johdonmukaisuus työllisyyttä tukevien keinojen käytössä sekä ylipäänsä mahdollisuuksissa työllistyä. Lainsäädäntöuudistuksen tulisi huomioida paremmin kotitalouksien erilaisia tilanteita esimerkiksi lapsiperheiden osalta. Sinällään käynnissä olevan toimeentulolakiuudistuksen ja yleistuen uudistaminen samassa kokonaisuudessa tuo selkeyttä ja toimivat elementit sosiaaliturvan yksinkertaistamiseksi.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista kotitalouksiin

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että esityksessä myönteistä on etuusjärjestelmän yksinkertaistuminen hakijalle. Tätä tukee ja edistää työmarkkinatuen ja peruspäivärahan

yhdistäminen yhdeksi hakemukseksi. Sosiaalihuollon asiakkaista valtaosa on työttömiä ja ensisijaisena etuutena on työmarkkinatuki. On siis kuitenkin huomioitava, että vaikka yleistuki selkeyttää etuusjärjestelmää työttömyystilanteessa, se ei kuitenkaan vähennä viimesijaisen toimeentulotuen tarvetta.

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että tarveharkintaisuus ja yleistuen ehdot eivät saa johtaa sen piiriin tulevien henkilöiden toimeentulon heikkenemiseen ja huono-osaisuuden lisääntymiseen yksilö- ja perhetasolla. On ehdottoman tärkeää inhimillisistä lähtökohdista, mutta myös muiden kustannusten kehittymisen kannalta, ettei esityksen vaikutukset lisää lapsiperheköyhyyttä.

Hallituksen esityksen mukaan yleistukea maksettaisiin 21 viikon odotusajan jälkeen. Hyvinvointialue toteaa, että odotusaika ei itsessään kannusta työllistymiseen, ja se voi lisätä toimeentulotuen ja muun sosiaaliturvan sekä palveluiden tarvetta. Hyvinvointialue toteaa, että yli 55-vuotiaiden työllistymisen edellytyksiin olisi myös syytä kiinnittää esityksessä paremmin huomiota. Tarveharkinnan kohdistuminen myös yli 55 vuotiaisiin voi aiheuttaa yksilötasolla ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen tarvetta.

Kun arvioidaan esityksen vaikutuksia kotitalouksiin, on aiheellista todeta myös Suomen valtion jo saaneen useita huomautuksia liian alhaisesta perusturvan tasosta Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitealta.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista toimeenpanijoihin

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että hallituksen esitys tulisi toteutuessaan lisäämään kasvokkaista palvelua. Hyvinvointialue jakaa näkemyksen siitä, että työnhakijan aktivointia voidaan saavuttaa paremmin, kun tapaamiset ovat ensisijaisesti toimipisteessä. Toisaalta etäpalveluiden asiakaslähtöistä soveltamista pitää pystyä hyödyntämään ja kehittämään. Asiakkaan läsnäolovelvoitteisten tapaamisten velvoittavuus ei ota asiakaskohtaisesti huomioon niitä asiakkaita, joille liikkuminen on hankalaa. Samoin asiakaskohtainen tarveperusteinen läsnäolotapaamisten harkinta mahdollistaisi toimijoiden tehokkaamman henkilöstöresursoinnin.

Hyvinvointialue katsoo, että nuorten osalta työskentelyä on kannatettavaa painottaa työttömyyden alkuvaiheeseen. Hyvinvointialueen arvion mukaan erityisesti nuorten työttömien koulutusta ja ammatillista valmiuksia arvioitaessa on pyrittävä tunnistamaan myös ne työttömät, joilla on ammatillinen koulutus, mutta hyvin matalilla arvosanoilla suoritettuna. Oppivelvollisuuden yhteydessä ja oppilaitosten rahoituksen yhteydessä olisikin tutkintojen määrällä palkitsemisen sijasta kiinnitettävä huomiota myös koulutuksen laadullisiin kriteereihin. Koska tarkoitus on arvioida, onko työnhakijalla koulutusvajetta, olisi tarkoituksenmukaista työllistymisen kannalta huomioida myös edellä kuvattu osaamisvaje. Joissain näissä tilanteissa myös muiden palveluiden yhteensovittaminen voi tulla kyseeseen, jotta heikon toimintakyvyn perimmäisiin syihin voidaan löytää ratkaisuja.

Aktivointisuunnitelmien lisääntyminen ja varhaistuminen edellyttävät myös hyvinvointialueen henkilöstön riittävyyden turvaamista. Esitys saattaa lisätä hyvinvointialueen henkilöresurssitarvetta. Koska kasvokkain tapaamiset lisäävät myös resurssin tarvetta, ei niistä tulisi säätää mekaanisesti. Mekaaninen säätäminen jokaisen kasvokkain tapaamisesta lisää byrokratiaa, eikä sinällään turvaa kenenkään työllistymistä tai sen estävien tekijöiden poistumista. Palvelua tulisi kohdentaa kaikilta osin niille, jotka palvelua erityisesti tilanteessaan tarvitsevat.

- Lausuttavaa esityksen muista vaikutuksista

Yleistuella on kiinteä yhteys työttömän palveluprosessin toimeenpanoon kokonaisuutena. Yleistuen valmistelussa on huomioitu työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteilla olevan työvoimapalveluiden kehittämistä koskevan hallituksen esityksen tavoitteet. Huomioitavaa, että aktivointijaksojen ja asiakkaiden palvelutarpeiden arviointien sekä monialaisten palvelutarpeiden arviointien määrien vaikutusta hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluihin on vaikea ennakoida. Todennäköisesti ne työttömät, jotka eivät pysty sitoutumaan yleistuen edellyttämiin ehtoihin ja velvoitteisiin tarvitsevat hyvinvointialueen palveluita. Hyvinvointialue katsoo, että lähtökohtaisesti esityksen ei tule kasvattaa hyvinvointialueen kustannuksia ilman vastaavaa rahoituksen lisäämistä.

- Lausuttavaa yleistukilain yleisistä säännöksistä (1 luku)

-

- Lausuttavaa yleistuen saamisen työvoimapolittisista edellytyksistä (2 luku)

-

- Lausuttavaa yleistuen määräytymisperusteista (3 ja 4 luvut)

-

- Lausuttavaa yleistuen toimeenpanosta ja muutoksenhausta (5 ja 6 luvut)

-

- Lausuttavaa yleistuen tietojen saamista ja luovuttamista koskevista ehdotuksista (7 luku)

-

- Lausuttavaa yleistuen rahoituksesta (8 luku)

-

- Lausuttavaa yleistukilain ehdotetusta voimaantulosta (9 luku)

-

- Muuta lausuttavaa ehdotetusta yleistukilaista

-

- **Lausuttavaa peruspäivärahaa koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**

Peruspäivärahan poistuminen poistaa etuuden sidonnaisuuden työssäoloeseen. Tilalle tulevat etuuden tarveharkintaisuuden vaikutukset voivat vaikeuttaa arkea yksilötasolla, mikäli työllistyminen on haasteellista.

- **Lausuttavaa työmarkkinatukea koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**

-

- **Muuta lausuttavaa työttömyysturvalakiin ehdotetuista muutoksista**

-

- **Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden jaksosta**

-

- **Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden sisällöstä**

-

- **Muuta lausuttavaa työvoimapalveluiden järjestämislakiin ehdotetuista muutoksista**

-

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

-

Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 12 §:n 2 momentin muuttamisesta

-

Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annetun lain muuttamisesta

-

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

-

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta

-

Laki takuueläkkeestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta

-

Laki kansaneläkelain muuttamisesta

-

Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta

-

Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän eläkelain 32 ja 46 §:n muuttamisesta

-

Laki merimieseläkelain muuttamisesta

-

Laki julkisten alojen eläkelain muuttamisesta

-

Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 141 §:n muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 97 §:n muuttamisesta

-

Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 4 §:n muuttamisesta

-

Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

-

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

-

Laki työsopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki merityösopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 2 ja 31 a §:n muuttamisesta

-

Laki tuloverolain 93 §:n muuttamisesta

-

Laki evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijasta annetun lain 60 §:n muuttamisesta

-

Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

-

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 20 ja 21 §:n muuttamisesta

-

Laki ulosottokaaren muuttamisesta

-

Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

-

4. Muuta lausuttavaa

-

Paahto Marena
Keski-Suomen hyvinvointialue